YNE 5 MƟNGƟ

GAZAR BYRIIIN PROLETAARINAR NEGEDEGTII!

BURIAAD-MONGOLIIN YNEN

1936 onoi IJYYLIIIN 22-oi ƟDƟR
№ 166 (1899)
ULAAN-YDE ✻ 13-daki ZILEE GARNA.

BK (b) Paartiin Buriaad-Mongoloi Moziin Komiteed, BMASSR-ei Tebei Gyicedxexe komiteed ba Burprofsoveedei zyghee gardag kolkoozoi eder byriiin honin

REDAAGCIIN TELEFOONUUD:
Kariuucalgata redaagtorai . . . . . 3—44
Kariuucalgata sekretaar . . . . . 3—23
Kedee azalai xeltes . . . . . ,

SSR XOLBOONOI TƟBƟI GYISEDXEXE KOMITEEDEI PREZIIDIYMEI

SSR XOLBOONOI KONSTITUUCIIN TUXAI TOGTOOL

SSR Xolboonoi Tebei Gyisedxexe Komiteedei Preziidiym, SSSR-ei Konstituuciin projeekt tuxai Konstituuciin komiisiin tyryylegşe nexer **STAALINAI** iledxeliiji sonosood, togtoobo:

1. SSR Xolboonoi Tebei Gyisedxexe Komiteedei Konstituuciin Komiisiin oruulhan SSR Xolboonoi Konstituuciin projeektiiji haişaaxa.

2. SSR Xolboonoi Konstituuciin projeektiiji yzeze xelsexiin tula Soveeduudai Byxexolboonoi xuraliiji zarlan xuralduulxa.

3. Soveeduudai Byxexolboonoi xuraliiji zarlan xuralduulxa bolzoriiji 1936 onoi nojaabriiin 20-noi eder bolgon togtooxo.

4. SSR Xolboonoi Konstituuciin projeektiiji aradbygedeer xelsyylxiin tula zarlan niitelexe.

SSR Xolboonoi Tebei Gyisedxexe Komiteedei tyryylegşe **M. KALIININ.**
SSR Xolboonoi Tebei Gyisedxexe Komiteedei sekretaarai yyrgiiji gyisedxegşe **I. YNŞLIIKT.**

Moskvaa, Kreemlь, 1936 onoi ijyyniiin 11.

SSR Xolboonoi Tebei Gyisedxexe Komiteedei Konstituuciin Komiisaar tөlөblөgdөhөn ba Soveeduudai Byxexolboonoi xuralai yzemzede oruulxiin tula SSR Xolboonoi Tebei Gyisedxexe Komiteedeer haişaagdahan SSR Xolboonoi Konstituuciin projeekt

SOVEED SOCIALIIS RESPYYBLIKENYYDEI XOLBOONOI KONSTITUUCA (yndehen xuuli) *)

I BƟLƟG.

Oloniitiin baiguulga

1 zyil. Soveed Socialiis Respyyblikenyydei Xolboon bolbol xөdөlmөrişөn ba tariaaşanai socialiis gyren mөn.

2 zyil. SSSR-ei politikiin yndehe huuri bolbol pomeeşeguudai ba kapitalistnuudai zasagiiji unaganza, proletariaadai digtatuuriiji dailan aldhanai aşaar urgan garhan ba bexizchen, azalşanai depytaadnaraa soveeduud mөn.

3 zyil. SSSR-ei dotorxi byxii zasag bolbol azalşanai depytaadnarai soveeduudaar bejelyylegdedeg xotiin ba xөdөөnөi azalşanai zasag mөn.

4 zyil. SSSR-ei ekonoomikiin yndehe huuri bolbol azaxuin kapitaliis sisteemiiji usadxaza, yiledberiiin zebseg ba xeregseliiji ezemdexe engei өmsiiji xalan boliuulza, xyniiji xyn eksplaataacalxa jabadaliiji ygei xehenei aşaar batazahan, yiledberiiin zebseg ba xeregseliiji ezemdexe socialiis өmsө ba azaxuin socialiis sisteeme mөn.

5 zyil. SSSR-ei dotorxi socialiis өmsө bolbol nege gebel gyrenei өmsiin foormotoi (aradbygediin zөөri), nege gebel koperatiiv-kolxoozoi foormotoi (tus tus kolxoozoi өmsө, koperatiivai negedelnyydei өmsө) baidag baixa.

6 zyil. Gazar, gazar dotorxi bajalig, uha, oi, zavooduud, faabrikanuud, şaaxtnuud, ryydnigyyd, tөmөrzamai, uhanzamai ba agaarzamai traansport, baanknuud, xelxiee xolboonoi xeregselnyyd, gyrenei emxilehen tomo tomo xөdөө azaxuin gazarnuud (sovxoozuud, maşiinatraaktarai staancanuud g. m.) mөn tereenşelen xotonuuddaxi ba azyiledberiiin gazarnuuddaxi baira huusiin gol foond bolbol gyrenei өmsө bujuu, aradbygediin zөөri mөn.

7 zyil. Kolxoozuuddaxi ba koperatiiv emxinyyddexi olon niitiin yiledberiiin gazarnuud, amida ba amigyi

11 zyil. SSSR-ei azaxuin azabaidal bolbol oloniitiin bajaligiiji jixe bolgoxo, azalşanai azamidaralai ba sojolbolbosoroloi xemzeeji xelberingyi өөdөlyylxe, SSSR-ei xarjaalagdaxagyi bejee daangi baidaliigi bexizyylxe ba tereenei oborooniin şadaliiji xysөtei bolgoxo intereesiiji xaraza gyrenei aradai azaxuin tөsөbөөr zoxioogdozo xөtөlөgdөdөg baixa.

12 zyil. SSSR dotor azal bolbol «xөdөlmөri xedeggyi xyn jyyme idexegyi» gehen priincibei johoor azal xexe şadaltai grazdaniin byriiin ujalga mөn.

SSSR-te bolbol «xyn byrihee şadabariiinь xireer, xyn byride azalainь xireer» gehen socialiizmiin priincib bejelyylegdexe johotoi.

II BƟLƟG.

Gyrenei baiguulga

13 zyil. Soveed Socialiis Respyyblikenyydei Xolboo bolbol tegşe erxete soveed socialiis respyyblikenyydei өөhөdiin hain duranai negedelei yndehe huuri deere togtohon Xolbooto gyren mөn baina gebel:

Rosoi Soveed Federatiiv Socialiis Respyyblike,
Ukrainiin Soveed Socialiis Respyyblike,
Beloruusai Soveed Socialiis Respyyblike,
Azerbaidzaanai Soveed Socialiis Respyyblike,
Gryziinei Soveed Socialiis Respyyblike,
Armiaanai Soveed Socialiis Respyyblike,
Tyrkmeenei Soveed Socialiis Respyyblike,
Yzbeegei Soveed Socialiis Respyyblike,
Tadziigai Soveed Socialiis Respyyblike
Kazaagai Soveed Socialiis Respyyblike,
Kirgiizei Soveed Socialiis Respyyblike.

14 zyil. Zasagai deede oorgonuudai xubiaar ba gyrenei zasaglalai oorgonuudai xubiaar bejelyylegdeze Soveed Socialiis Respyyblikenyydei Xolboonoi medelde baixa zyilnyyd:

a) Xolboonoi zyghee olon ulasai xoorondoxi xarilk) traansport ba xelxiee-xolboonoi xeregiiji zasaglaxa jabadal;

l) mөngөnөi ba krediidei sisteemiiji udaridaxa jabadal;

m) ed zөөriiji batalan xamagaalaxa gyrenei straxovaaniiji emxilexe jabadal;

n) zeelinyydiiji abxa ba olgoxo jabadal;

o) gazar edlelgiin ba mөn gazarai dotorni baiguudiiji, oimodiiji ba uhii [illegible] miiji togtooxo jabadal;

ө) gegeerelei ba eryy[illegible] xamagaalxa jabadalai tuxai gol zuramuudiigi togtooxo jabadal;

p) aradai azaxuin too byriuxeiei negedemel sisteemiiji emxilexe jabadal;

r) azalai tuxai xuuligargalgiin yndehenyydiiji zoxiooxo jabadal;

s) syyd baiguulga ba syyd jabuulgiin tuxai xuuligargaxa jabadal; şyyxe saaza ba grazdaan zargiin koodeksnuud;

ş) Xolboonoi grazdaniin baixa johiin tuxai xuulinuud; xari xynyydei erxenyydei tuxai xuulinuud;

t) anmiistiiin tukai niitexolboonoi aaktnuudiiji [illegible] gaxa jabadal.

15 zyil. Xolbooto respyyblikenyydei syverenit bolbol SSSR-ei Konstituuciin 14-dөxi zyilde zaa imagta eneexen xemzeegeer xizaarlagdandi baixa. xemzeenhee gaduur bolbolonь Xolbooto resp byxen gyrenei zasagiiji bejee daaza bejelyylder SSSR bolbol xolbooto respyyblikenyydei syver rin) erxiiji xamagaaladag baixa.

16 zyil. Xolbooto respyyblike byri resp gee onso өөrө zyilnyydiiji xargalzahan ba Konstituucatai gyised taarangiaar zokioohon e stituucatai baixa.

17 zyil. Xolbooto respyyblike byrid şөlөөtөigөөr garxa erxe xadagalagdaza b

18 zyil. Xolbooto respyyblikenyyd bol tedenei zөbsөөrөlgyigeer selgegdeз

SSR Xolboonoi Təbəi Gyisedxexe Komiteedei Konstituuciin Komiisaar tələblegdəhən ba Soveeduudai Byxexolboonoi xuralai yzemzede oruulxiin tula SSR Xolboonoi Təbəi Gycedxexe Komiteedeer haişaagdahan SSR Xolboonoi Konstituuciin projeekt

SOVEED SOCIALIIS RESPYYBLIKENYYDEI XOLBOONOI KONSTITUUCA (yndehen xuuli)

(Yrgelzelel. Exini negedexi ba kojordoxi niuurta)

çaajevskiin, Oirodoi, Xakaasai ba Çerkeesei.

23 zyil. Ukrainiin Soveed Socialiis Respyyblikede byridehen mozonuud: Viinnickiin, Dnepropetroovskiin, Doneeckiin, Kiijevei, Odeesiin, Kaarьkovai, Çerniigovoi ba Moldaaviin Avtomoomito Soveed Socialiis Respyyblike.

24 zyil. Azerbaidzaanai Seveed Socialiis Respyyblikede: Naxiçevaanai Avtonoomito Soveed Socialiis Respyyblike ba Uuladaxi-Karabaaxiin Avtonoomito mozo bagtadag.

25 zyil. Gryziinei Soveed Socialiis Respzyblikede: Abxaaziin Avtonoomito Soveed Socialiis Respyyblike, Adzaarai Avtonoomito Soveed Socialiis Respyyblike, Өber-Osetiinei Avtonoomito mozo bagtadag.

26 zyil. Yzbeegiin Soveed Socialiis Respyyblikede: Kara-Kalpaagai Atonoomito Soveed Sosialiis Respyyblike bagtadag.

27 zyil. Tadziigai Soveed Socialiis Respyyblikede: Uuladaki—Badaxşaanai Avtonoomito mozo bagtadag.

28 zyil. Kazaagai Soveed Socialiis Respyyblikede byridehen mozonuud: Aktiyybinskiin, Alma-Atiin, Zyyn-Kazaxstaanai, Baruun-Kazaxstaanai, Kargandiin, Өmөnө-Kazaxstaanai.

29 zyil. Armiaanai SSR, Beloruusai SSR, Tyrkemeenei SSR, Kirgiizei SSR bolbol өөhөdiingөө dotor bagtaahan avtonoomito respyyblikenyyd, mən xizaarnuu l ba mozoonuud ygei baina.

III. BӨLӨG.

Soveed Socialiis Respyyblikenyydei Xolboonoi gyrenei zasagai deede oorgonuud

30 zyil. SSSR-ei gyrenei zasagai deede gazar bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveed mən.

31 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveed bolbol Konstituuciin 14-dəxi zyilei johoor Soveed Socialiis Respyyblikenyydei xolboondo өbərşөlөgdөhөn xamag byxii erxenyydiiji, negente ene erxenyyd bolbol Konstituuciin kyseer SSSR-ei Jixedeede Soveedta toosoogoo egşө baidag, SSSR-ei oorgonuud bolxo: SSSR-ei Jixedeede Soveedei Preziidiymei, SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei, SSSR-ei aradai Komisariaaduudai kompeteencede bagtaxagyi uşaraa,—bejelyyldeg baixa johotoi baina.

32 zyil. SSSR-ei xuuligargaxa zasag bolbol ton imagta SSSR-ei Jixedeede Soveedoor gyicedxegdedeg baixa.

33 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveed bolbol xojor palaataar byridedeg baixa gebel: Xolboonoi Soveed ba Yndehetenei Soveed xojor mən.

34 zyil. Xolboonoi Soveed bolbol SSSR-ei graazdanuudaar hungagdaxa noormonь bolbol: 300 mingan zonhoo nege depytaad baidag baixa.

35 zyil. Yndehetenei Soveed bolbol Xolbooto ba ...onoomito respyyblikenyydei Jixedeede soveeduud-...tonoomito mozonuudai azalşanai depytaadnarai ...haa tomilogdohon depytaadnarhaa byridexe ...booto Respyyblikenyyd byrihee arba-arban

44 zyil. Xolboonoi Soveed ba Yndehetenei Soveedei tyryylegşener tus tus palaatiingaa xuralnuudiiji xətəlzə, tedeneigee dotoodo zuram baidaliiji mededeg baixa.

45 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveedei xojor palaatiin xamtarhan xuralnuudiiji Xolboonoi Soveed ba Yndehetenei Soveedei tyryylegşener eelzeegeer xətəlbəriledeg baixa.

46 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveedei seesinyyd SSSR-ei Jixedeede Soveedei prezidiymeer zil byri xojor udaa zarlagdan xuraldadag baixa.

Eelzeenhee gaduur bolxo seesinyyd bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveedei preziidiymeer, tereenei өөriinь yzemzeer bujuu, ali xolbooto respyyblikinyydei alin negenei erilteer zarlagdan xuraldaxa johotoi.

47 zyil. Xolboonoi Soveed ba Yndehetenei Soveed xojoroi xoorondo hanal-zərildөөn garbalanь, asuudalanь pariteed johoor baiguulhan zөbşөlsөxө komiisiin şiidxeberide өgtөxө johotoi. Zөbşөlsөxө komiisiin zөbiiji olzo şiidxeze şadaagyi bolbolonь uu, tus komiisiin şiidxelge bolbol xojor palaatiin alin negiiji xangaxagyi baibalanь, tere asuudalanь xojor palaatadaa daxin xelsegdexe johotoi. Xojor palaatiin zөbtөi şiidberi gargaagyi bolbolonь SSSR-ei Jikedeede Soveedei preziidiym bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveediiji taraaza şine hunguuli zarladag baixa.

48 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveed bolbol xojor palaatiingaa xamtarhan xural deere SSSR-ei Jixedeede Soveedei Preziidiymiiji iime sostaavtaigaar hungadag baixa: SSSR-ei Jixedeede Soveedei tyryylegşe, tereenei dөrbөn orologşo, Preziidiymei sekretaar ba Preziidymei 31 geşyyn.

SSSR-ei Jixedeede Soveedei Preziidiym bolbol byxii azal jabuulgiin talaar SSSR-ei Jixedeede Soveedta iledxel toosoogoo өgşө baidag baixa.

49 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveedei Preziidiym bolbol:

a) SSSR-ei Jixedeede Soveedei seesinyydiiji zarlan xuralduuldag baixa;

b) zoxixo zarliguudiiji gargaza xysen tөgөldөr jaboza baigaa xuulinuudai tailbariiiji өgdөg baixa;

c) SSSR-ei Konstituuciin 47-doxi zyilei johoor SSSR-ei Jixedeede Soveediiji taraaza, şine hunguuli zarladag baixa.

ç) өөriingөө yysxelgeer bujuu Xolbooto Respyyblikenyydiin alin negenei eriltiin johoor arad bygediin asuulga (refereendym) jabuuldag baixa;

d) SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei ba respyyblikenyydei Aradai Komisaarnarai Soveeduudai togtoolnuud ba zaxiraltanuudiiji, ug togtool ba zaxiraltanuudai xuulida taaraxagyi baigaa bolbolonь xysegyi bolgon boliuuldag baixa;

e) SSSR-ei Jixedeede Soveedei seesinyydei xoorondoxi zabharta SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei tyryylegşiin hanal gargahanai johoor tus tus Aradai Komisaarnariiji tuşaalhaanь şөlөөldөg ba tomilodog, hyyleerenь SSSR-ei Jixedeede Soveedei batalgada tabidag baixa;

f) SSSR-ei oordenuudiiji xairaladag baixa;

g) өrsөөkө erxiiji bejelyylen jabuuldag baixa;

52 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveedei depytaad bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveedei zөbşөөl ygeigeer ba, mөn SSSR-ei Jixedeede Soveedei seesi ygei zabharai sagta SSSR-ei Jixedeede Soveedei Preziidiymei zөbşөөl ygeigeer syydei xariuusalgada xabaaduulagdaxa bujuu aarestda aөtaxa johogyi baixa.

53 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveedei byrin itegemziin bolzor өngөrhөn xoino bujuu, tereeniiji bolzorhoonь tyryyn taraahanai hyyleer SSSR-ei Jixedeede Soveedei Preziidiym bolbol şine hungagdahan, SSSR-ei Jixedeede Soveedei zyghee SSSR-ei Jixedeede Soveedei şine Preziidiym togtootor byrin itegmzejee bejedee xadagalza baidag baixa.

54 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveedei byrin itegemziin bolzor өngөrhөnөi xoino bujuu, tereeniiji bolzorhoonь tyryyn taraaxa jabadal garaad baibalanь SSSR-ei Jixedeede Soveedei preziidiym bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveedei itegemziin bolzor өngөrhөnөi xoino bujuu tereeniiji taraahanai hyylde xojor harahaa ylyy bişe bolzoroi dotor şine hunguuliiji zarladag baixa.

55 zyil. Şine hungagdahan, SSSR-ei Jixedeede Soveed bolbol tyryyşiin sostaavai, SSSR-ei Jixedeede Soveedei Preziidiymeer hunguuli bolhonhoo xoişo negen harahaa ylyy bişe bolzor dotor tatagdadag baixa.

56 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveed bolbol xojor palaatiingaa xamtarhan zasedaani deere SSSR-ei Zasagai gazar bolxo SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveediiji bii bolgodog baixa.

IV BӨLӨG.

Xolbooto Soveed Socialiis Respyyblikenyydei gyrenei zasagai deede oorgonuud

57 zyil. Xolbooto respyyblikiin gyrenei zasagai deede gazar bolbol Xolbooto respyyblikiin Jixedeede Soveed mən.

58 zyil. Xolbooto Respyyblikiin Jixedeede Soveed bolbol respyyblikiingee graazdanuudaar 4 zilei bolzoroor hungagdadag baixa.

Tөleөlөxө noormonuudanь xolbooto respyyblikenyydei Konstituucanuudaar togtoogdodog baixa.

59 zyil. Xolbooto Respyyblikiin Jixedeede Soveed bolbol respyyblikiingee dotor xuuli gargadag gansaxan oorgon baidag baixa.

60 zyil. Xolbooto respyyblikiin Jixedeede Soveed bolbol;

a) SSSR-ei Konstituuciin 16-daxi zyiltei niilyylen taaruulza Konstituucajaa batalan abşa, zahabari oruulza baidag baixa;

b) dotoroo bagtaadag avtonoomito respyyblikenyydei Konstituuciiji bataladag ba tedenei teritooriin xiliiji togtoodog baixa;

c) respyyblikiingee aradai-azaxuin tөsөb ba biydzeediiji bataladag baixa;

ç) Xolbooto respyyblikiingee syydei gazarnuudaar şiidxegdehen graazdanuudiiji amniistilxa ba өrşөөxө erxiiji edledeg baixa.

61 zyil. Xolbooto Respyyblikiin Jixedeede Soveed

SSR Xolboonoi Təbəi Gyisedxexe Komiteedei Konstituuciin Komisaar tələblegdəhən ba Soveeduudai Byxexolboonoi xuralai yzemzede oruulxiin tula SSR Xolboonoi Təbəi Gyisedxexe Komiteedeer haişaagdahan SSR Xolboonoi Konstituuciin projeekt

SOVEED SOCIALIIS RESPYYBLIKENYYDEI
XOLBOONOI KONSTITUUCA (yndehen xuuli)

(YRGELZELEL. Exini negedexi, xojordexi niuurta)

65 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveedei ɵmɵnɵ xariuusalgatai ba tereende toosoogoo egşə baidag baixa.

66 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol xysen tegəldər jabaza baigaa xuulinuudai yndehiiji barimtalan, mən tere xuulinuudai gyisedxelgede zoriuulza, togtool, zaxiraltanuudiiji gargadag ba gyisedxelnyydiijinь şalgaza baidag baixa.

67 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei togtool, zaxiraltanuud bolbol SSSR-ei byxii teritoori deere erxe bişe gyisedxegdedeg baixa.

68 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol:

a) SSSR-ei niitexolboonoi ba xolbooto respyyblikenyydei aradai komisaariaaduudai ba ɵəriingəə medelde baidag busad azaxuin ba sojolbolbosoroloi zurgaanuudai xədəlməriiiji negedxedeg ba zalaza jabuuldag baixa;

b) aradai-azaxuin təsəbiiji, gyrenei biydzeediiji bejelyylxe ba krediid-məngənəi sisteemiiji bexizyylxe jabuulganuudiiji erxiledeg baixa;

c) oloniitiin baidal zuramiiji xangaxa, gyrenei intereesiiji xamagaalxa ba graazdanuudai erxenyydiiji haxixa talaar jabuulganuudiiji erxiledeg baixa;

ç) xari gyrenyydtei xarilsaxa jabadalda jerənxii udaridalgiiji bejelyyldeg baixa;

d) bodoto seregei albanda tatagdaxa graazdanuudai zilbyriiin kontingeentiiji todoldog ba ulas oronoigoo zebsegte xysenyydei jərənxii baiguulaltiiji udaridadag baixa;

69 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol SSSR-ei kompeteencede bagtaahan zasaglalai ba azaxuin halbarinuudai talaar xolbooto respyyblikenyydei aradai komisaarnarai soveedei togtool, zaxiraltanuudiiji zogsooxo ba SSSR-ei Aradai Komisaarnarai prikaaz ba instryygcediiji xysegyi bolgon boliuulxa erxetei baidag baixa.

70 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol SSSR-ei Jixedeede Soveedoor baiguulagdaxa, sostaavanь xadaa:

SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei tyryylegşe;
SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei tyryylegşiin orologşonor;
SSSR-ei gyrenei təsəbləlei komiisiin tyryylegşe;
Soveed Kontrooliin komiisiin tyryylegşe;
SSSR-ei Aradai Komisaarnar;
Beledxelnyydei Komiteedei tyryylegşe;
Iskyystviin xeregyydiiji erxilexe Komiteedei tyryylegşe;
Deede hurguuliiin xeregyydiiji erxilexe Komiteedei tyryylegşe.

71 zyil. SSSR-ei Jixedeede Soveedei depytaadai zyghee asuun lablahan zyiliiji xylieehen, SSSR-ei Zasagai gazar bujuu, SSSR-ei Aradai Komisaar bolbol gurban ederhəə ylyy bişe bolzor dotor aman bujuu bişemel kariuuji zoxixo palaatadani exe ujalgatai baixa.

72 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnar bolbol SSSR-ei kompeteencede bagtadag, gyrenei zasaglalai halbarinuudiiji erxiledeg baixa.

73 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaarnar bolbol zoxixo aradaigaa komisariaadai konpeteenciin xemzeenei dotor ba xysen tegəldər jabaza baigaa xuulinuudai ba mən tereenşelen SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei togtool, zaxiraltanuudai yndehiiji barimtalan, mən tedenei gyisedxelgede zoriuulza, prikaaz ba instryygcediiji gargadag ba tedeneigee gyisedxelnyydiiji şalgaza baidag baixa.

74 zyil. SSSR-ei Aradai Komisaariaaduud bolbol niite xolboonoi bujuu xolbooto respyyblikiin şanartai baidag baixa.

75 zyil. Niitexolboonoi aradai komisariaaduud bol-

VI BƟLƟG.

Xolbooto respyyblikenyydei gyrenei zasaglalai oorgonuud

79 zyil. Xolbooto respyyblikiin gyrenei zasagai gyisedxexe ba zaxiraxa deede oorgon bolbol xolbooto respyyblikiin Aradai Komisaarnarai Soveed mən.

80 zyil. Xolbooto respyyblikiin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol Xolbooto respyyblikiingee Jixedeede Soveedei ɵmɵnɵ xariuusalgatai ba tereende toosoogoo egşə baidag baixa.

81 zyil. Xolbooto respyyblikiin Aradai komisaarnarai Soveed bolbol SSSR-ei ba xolbooto respyyblikiingee xysen tegəldər jabaza baigaa xuulinuudai, SSSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedei togtool ba zaxiraltanuudai yndehiiji barimtalan, mən tedenei gyisedxelgede zoriuulan togtool ba zakiraltanuudiiji gargaxa ba tedeneigee gyisedxeliiji şalgaza baidag baixa.

82 zyil. Xolbooto respyyblikiin Aradai Komisaarnarai Soveed bolbol avtonoomito respyyblikenyydei Aradai Komisaarnarai Sooveedei togtool ba zakiraltanuudiiji zogsooko ba xizaar, mozo ba avtonoomito mozonuudai azalşanai depytaadnarai soveedei gyisedxexe komiteeduudai togtool zaxiraltanuudiiji xysegyi bolgon boliuulka erxetei baixa.

83 zyil. Xolbooto respyyblikiin Aradai Komisaarnarai Soveed boibol xolbooto respyyblikiin Jixedeede Soveedaar baiguulagdaxa, sostaavanь xadaa:

Xolbooto respyyblikiin Aradai Komisaarnarai tyryylegşe;
Tyryylegşiin orologşonor;
Gyrenei təsəbləlei komiisiin tyryylegşe;
Aradai komisaarnar:
Ideexooloi azayiledberiiin;
Xəngən azayiledberiiin;
Oimodonoi azayiledberiiin;
Gazartariaalangai;
Tariaa ba malazalai sovxoozuudai;
Finaansiin;
Dotoodo xudaldaanai;
Dotoodo xeregei;
Jystiiciin;
Eryyliiji xamagaalaxa;
Gegeerelei;
Niutagai azayiledberiiin;
Komunaalin azaxuin;
Sociaalin tedxemziin;
Beledxelnyydei komiteedei təlөөlegşe;
Iskyystviin xeregyydiiji erxilxe ypravleeniiin naçaalnig;
Niite xolboonoi aradai komisariaaduudai təlөөlegşəd.

84 zyil. Xolbooto respyyblikenyydei Aradai Komisaarnuud bolbol xolbooto respyyblikiin kompeteencede bagtaxa gyrenei zasaglalai halbarinuudiiji erxiledeg baixa.

85 zyil. Xolbooto respyyblikiin Aradai Komisaarnar bolbol, SSSR-ei ba xolbooto respyyblikiin xuulinuudai, SSSR-ei ba Xolbooto respyyblikiin Aradai Komisaarnarai Soveedei togtool ba zaxiraltanuudai, SSSR-ei ba Xolbooto respyyblikiin aradai komisariaaduudai prikaaz ba instryygcenyydei yndehiiji barimtalan mən tedenei gyisedxelgede zoriuulan xarjaata aradai komisariaaduudaigaa kompeteencede bagtaxa xeregyydei tuxai prikaaz ba instryygcediiji gargadag

91 zyil. Avtonoomito respyyblikiin Jixedeede Soveed bolbol ASSR-ei xuuli gargaxa gancaxan oorgon mən.

92 zyil. Avtonoomito respyyblike byxen, Avtonoomito respyyblikiingee onso ɵərə baidaliiji xargalzahan ba Xolbooto respyyblikiin Konstituucatai gyised taaruulza zoxioohon ɵəriin Konstituucatai baixa.

93 zyil. Avtonoomito respyyblikiin Jixedeede Soveed bolbol ɵəriingəə Konstituuciin johoor Avtonoomito respyyblikiingee Jixedeede Soveedei Preziidiym hungadag ba Avtonoomito respyyblikiingee Aradai Komisaarnarai Soveediiji bii bolgodog baixa.

VIII BƟLƟG.

Gyrenei zasagai niutagai oorgonuud

94 zyil. Xizaarnuuddaxi, mozonuuddaxi, avtonoomito mozonuuddaxi, ookroguuddaxi, rajoonuuddaxi, kotonuuddaxi, tosxonuuddaki (staniicanuuddaxi, dereebenyyddexi, xuutornuuddaxi kişlaaguuddaxi, aulnuuddaxi) gyrenei zasagai oorgonuud bolbol azalşanai depytaadnarai soveeduud mən.

95. zyil. Xizaarai, moziin, avtonoomito mozonuudiin, ookrugai, rajoonoi, xotiin, tosxonoi (staniicii, xuutorai, kişlaagai, aulai) azalşanai depytaadnarai soveeduud bolbol, tus tus xizaar, mozo, avtonoomito ookrug. rajoon, xoto, tosxonoi azalşanai depytaadnarai soveeduud bolzortoigoor hungagdadag baixa.

96 zyil. Azalşanai depytaadnarai soveeduudai təlee ləxe noormonь xolbooto respyyblikenyydei konstituucaar todorxoilogdodog baixa.

97 zyil. Azalşanai depytaadnarai soveeduud bolbol tedenei medelde baihan zasaglalai oorgonuudai azal jabuulgiiji xətəlbərilədeg, gyrenei baidalzuramiiji haxixa jabadaliiji xangadag, xuuli joho haxidag, ba graazdanuudai erxiiji xamagaaldag, niutagai azaxuin ba sojolbolbosoroloi baiguulaltiiji bejelyyldeg, niutagai bi[illegible] togtoodog baixa.

98 zyil. Azalşanai depytaadnarai soveeduud bolbol SSSR-ei ba xolbooto respyyblikiin xuuliiin johoor tedende egtəhən erxiin dəəd togtoolnuudiigi batalan abxa ba zaxiraltanuudiiji gargadag baixa.

99 zyil. xizaarnuudai mozonuudai, avtonoomito mozonuudai, ookrugaudai, rajoonuudai ba xotonuudai azalşanai depytaadnarai soveeduudai gyisedxexe ba zaxiraxa oorgonuud bolbol, tedeveeduudaar hungagdahan gyisedxexe komiteeduud rene komiteeduudai sostaav bolbol; tyryylegşe ba ter orologşonor ba geşyyd baidag baixa.

100 zyil. xədəənei azalşanai depytaadnarai sovdai gyisedxexe ba zaxiraxa oorgonuud bolbol tosxonta, xolbooto respyyblikenyydei konstituuciin johoor soveeduudaaraa hungagdahan tyryyl[illegible] ba orologşonor mən.

101 zyil. Azalşanai depytaadnarai sosedxexe oorgonuud bolbol tedeniiji hungahan depynarai soveedto ba mən tere mete azalşanai depytnarai soveedei deede şatiin gyisedxexe oorgonuxel toosoogoo şuud egşə baidag baixa,

IX BƟLƟG.

syyd ba prokuratuura

SSR Xolboonoi Təbəi Gyisedxexe Komiteedei Konstituuciin Komiisaar tələbləgdəhən ba Soveeduudai Byxexolboonoi xuralai yzemzede oruulxiin tula SSR Xolboonoi Təbəi Gyisedxexe Komiteedeer haişaagdahan SSR Xolboonoi Konstituuciin projeekt

SOVEED SOCIALIIS RESPYYBLIKENYYDEI
XOLBOONOI KONSTITUUCA (yndehen xuuli)

(Təgəsəbə. Exini negedexi, kojordoxi ba gurbadaxi niuurnuudta)

110 zyil. Syyd jabuulga bolbol xolbooto bujuu avtonoomito respyyblikiin bujuu avtonoomito moziin xelen deere xətələgdəzə, tus xele medexegyi xynyydiiji orşuulagşaar daimzuulan, xeregiingee materiaaltai gyised tanilsuulxa jabadaliiji xangaxa ba mən tereşelen syyd deere tərelxi xeleeree xelexe erxiijinь xangadag baixa.

111 zyil. Xereg şyyze yzexe jabadal bolbol SSSR-ei byxii syydyydte, xerbee xuuliaar togtoogdohon onso xizaarialgiin ygei baibalanь neemel baidag baixa, iimede zemclegdegşede əməryylxe erxiiji xangaxa johotoi.

112 zyil. Sydjaanar bolbol bejee daahan ba imagta uuliiin medel doro baixa.

113 zyil. Byxii aradai komisariaaduudai ba tedenei edel doro baihan zurgaanuud bolon, tusxai tuşaaltan ba ən tereşelen SSSR-ei graazdanuudai zyghee xuuliiiji rin niagtaar gyisedxexe jabadaliiji xinaxa deede xinalbolbol SSSR-ei prokuroorto daalgagdadag baixa.

114 zyil. SSSR-ei prokuroor bolbol SSSR-ei Jixesoveedoor doloon zilei bolzoroor tomilogdodog

il. Respyyblikiin, xizaarai, moziin prokuroorən tereşelen avtonoomito respyyblikiin ba
ni tomuudai prokuroornuud boibol SSSR-ei
or tolan zilei bolzoroor tomilogdodog baixa.
yil. Rajoonoi prokuroor bolbol xolbooto resyydei prokuroornuudiar, SSSR-ei prokurooroi
itagaar, taban zilei bolzoroor, tomilogdodog

zyil. Prokuraturai emxinyyd bolbol niutagai emxinyydei xamaarxal ygeigeer, imagta SSSR-ei
ooroi medel doro baixa əəriingəə daahan yyrgiiji
ldeg baixa.

X BƏLƏG.
zdanuudai gol yndehen erxe ba ujalganuud

yil. SSSR-ei graazdanuud bolbol azal xexe
hen azalaigaa too ba şanarai zergeer azalai-
abka garaantitai xədelmeri abdag erxetei

xexe erxe bolbol arad niitiin azaxuin socia-
soveed bəlgəmei yiledberilelgiin xysenyy-
urgaltaar, azaxuin kriizisgyi baidalaar ba
sadkahan baidalaar xangagdadag baixa.
SR-ei graazdanuud bolbol amaraltiin

bolbol, ton olonxi xədelmerişənei
doloon çaas boltor bogonidxoxo
şən ba albanxaagşadta xədelmeriiin
or zil byriiin amaralta togtooxo
bailgaza amaruulxa sanatoori, ama-
giin gazarnuudiiji ergənəər olgo-
agagdadag baixa.
i graazdanuud bolbol ətəlxə nahan-
nerbegdexe bujuu azal xexe şada-
obolonь materiaalin tedxemzeer

xədelmerişən ba albanxaagşa iiji
alan xamagaalaxa sociaalin stra. o-

azalai kələhə tələlgətəigəər amaralta exə jabadalaar, tərelgiin ger, bagaşuudai jaasli ba seserligei olon ergən gazarnuudaar xangagdadag baixa.

123 zyil. SSSR-ei graazdanuud bolbol, tedenei yndehe jaha ba raasai ilgaa xamaagyi, azaxuin, gyrenei, sojolbolbosoroloi ba niite poliitikiin byxii baidalnuudai talaar teb tegşe erxetei baixanь xubilgaşagyi xuuli joho mən.

Yndehenei ba raasai ilgaa barimtalaza jamar negen ile bujuu dalda johoor graazdanuudai erxiiji xizaarlaxa bujuu, ali baha ile bujuu dalda johoor ylyy erxetei bolgoxo jabadal ba, mən tere mete raasai bujuu yndehenei imagta onso zyiliiji bujuu eşəə xoro ba bahamzalxa jabadaliiji nomlohon ali byxii nomlol xuuliaar saazalagdan xorigdodog baixa.

124 zyil. Graazdanuudai sedxilei sələə xangaxiin zorilgoor SSSR dotor syme—ceerkov bol gyrenhee tusagaarlagdahan ba hurguuli bol syme—ceerkovhee tusagaarlagdahan baina. Şazan mərgəlei joholol yiledxe sələə ba şazaniiji esergyysexe propagaandiin sələə bolbol grazdaniin byxenei sələə mən gezе toogdodog baixa.

125 zyil. Azalşanai intereeste zoxilduulan, socialiis baidaliiji bexizyylxiin zorilgoor, SSSR-ei graazdanuudta:

a) ygiin sələə
b) xəblelei sələə
c) suglaa ba miitenguyydei sələə
ç) gudamziin zagsaal ba demonstraacanuudai sələə garaantitai baidag baixa.

Graazdanuudai ene erxenyyd bolbol, tipografinuud, saarhanai zapaas, niitiin ger baişan, gudamza, xelxiee xolboonoi xeregselnyyd ba ene erxenyydiiji bejelyylxe jabadalaa zailaşagyi xeregtei zəəri xogşoloi busa uşarbaidalnuudiiji azalşan ba tedenei emxinyydte olgozo exə jabadalaar xangagdadag baixa.

126 zyil. Azalşanai intereeste zoxilduulan, aral olon təmenəi emxilelgiin zorig xeşeel ba poliitikiin idebxiiiji xəgzyylxiin zorilgoor, yiledberişenei eblelnyyd, koperaatiivai negedelnyyd, zaluuşuulai emxinyyd, spoort ba oborooniin emxinyyd, sojolbolbosoroloi, teeknike ba şinzelxii uxaanai bəlgəmyyd zergiin niitiin emxinyydte negedexe erxiiji SSSR-ei graazdanuudta olgon xangadag baixa ba, mən xədelmerişən angi ba busad azalşanai dundahaa garhan ylemze idebxitei ba uşar haitar medexe graazdanuud bolbol, socialiis baidaliiji xəgzyylxe ba bexizyylxiin tələə temesexe temeselde azalşanai tyryy otriaad bolzo jabaxa ba azalşanai niitiinş, gyreneiş byxe emxinyydei udaridaxa gol xyşen bolxo SSSR-ei Komuniis paarti bolzo negededeg baixa.

127 zyil. SSSR-ei graazdanuud bolbol bejedee xaldaaxagyi baidalaar xangagdadag baixa. Syydei togtool bujuu prokurooroi eşe zəbşəəlgyigeer xenç atagai aarestda abtaxa johogyi.

128 zyil. Graazdanuudai oron huucada xaldaza bolxogyi baidal ba bişeg zaxidalnuudai niuusa bolbol xuuliaar xamagaalagdadag baixa.

129 zyil. SSSR bolbol, azalşanai intereesiiji xamagaalaxiin tələə bujuu, şinzelxii uxaanai azal jabuulgiin bujuu ali, yndehenei sələə olxiin tələə mərdəgdəzə baigaa gadaadiin graazdanuudta xorgon huuxa erxe olgo log baixa.

130 zyil. SSSR-ei graazdaniin byxen Soveed Socia-

toologdozo, xuuliiin ton şanga xatuugaar saazalagdadag baixa.

XI BƏLƏG.
Hunguuliiin sisteeme

134 zyil. Azalşanai depytaadnarai byxe soveeduudta, SSSR-ei Jixedeede Soveedto xolbooto respyyblikenyydei jixedeede Soveeduudta, xizaarnuud ba mozonuudai azalşanai depytaadnarai soveeduudta, avtonoomito respyyblikenyydei jixedeede soveeduudta, avtonoomito mozonuudai azalşanai depytaadnarai soveeduudta, ookruguudai, rajoonuudai, xotonuudai ba tosxonuudai (staniicanuudai, dereebenyydei, xuutornuudai, kişlaaguudai, aulnuudai) azalşanai depytaadnarai soveeduudta depytaadnariiji hungaxa jabadal bolbol, bygede niitiin, tegşe ba sexe hunguuliiin erxiin yndehiiji barimtalan, niuusa hungaltiin johoor hungagşadaar yiledegdexe johotoi.

135 zyil. Depytaadnariiji hungaxa jabadal bolbol bygedeniitiin baixa johotoi: uxaan hamuu, erjyy xynyyd ba hunguuliiingaa erxiiji syydeer xahagdahan xynyydhee bişe, SSSR-ei dotorxi hunguuli bolxo zilde arba naima naha xərhən byxii graazdanuud bolbol bygede depytaadnarai hunguulida orolsoxo ba hungagdaxa erxetei baixa.

136 zyil. Depytaadnariiji hungaxa jabadal bolbol tegşe baixa johotoi: raasa ba yndehenei ilgaa, şazan şytelge, erdem hurguuliiin ceenze, təbkinəhən huudal, sociaalin ug garbali, zəərt şalalai zerge ba əngərhən sagai azal j buulga xamaagyi, graz laniin byxen hungaxa ba hungagdaxa erxetei baixa.

137 zyil. Exencnyyd bolbol ereşyyltei adali, hungaxa ba hungagdaxa erxetei baixa.

138 zyil. Ulaan Aarnida alba xeze baihan graazdanuud bolbol byxii graazdanuudtai adali, hungaxa ba hungagdaxa erxetei baixa.

139 zyil. Depytaadnariiji hungaxa jabadal bolbol sexe baixa johotoi: tosxonoi ba xotiin azalşanai depytaadnarai soveedhoo exileed, SSSR-ei Jixedeede Soveed xyrter, azalşanai depytaadnarai byxii soveeduudai hunguuli bolbol, sexe hunguuliin johoor graazdanuudaar şuud sexe yiledegdedeg baixa.

140 zyil. Depytaadnariiji hungaxa hungalta bolbol niuusa baixa johotoi.

141 zyil. Kandidaadnar bolbol hunguuli bolxodo hunguuliiin ookruguudaar tabigdadag baixa.

Kandidaadnariiji tabixa erxiiji oloniitiin emxinyyd ba azalşanai bəlgəmyydte: komuniis paartiin emxinyydte, yiledberişenei eblelnyydte, koperatiivuud, zaluuşuulai emxinyydte, sojolbolbosoroloi bəlgəmyydte olgogdon xangagdadag baixa.

142 zyil. Depytaad byxen əəriingəə xədelmeriiin tuxai ba azalşanai depytaadnarai soveedei xədelmeri tuxai hungagşadaigaa urda toosoo iledxelee egşə baidag ba xuuliiin zuramaar togtoogdohon johiiji barimtalan hungagşadai olonxiiin şiidxeberieer xezeeş bolbol duudagdan busaza boldog baixa.

XII BƏLƏG
Geerb, tug, niislel

143 zyil. Soveed Socialiis Respyyblikenyydei Xol-